

 NATIONAL
GEOGRAPHIC

REISGIDS

sicilië

REISGIDS

sicilië

NATIONAL
GEOGRAPHIC

REISGIDS

sicilië

Tim Jepson
Fotografie: Tino Soriano

INHOUD

- BEWUST REIZEN 6
- DE REIS INDELEN 8
- **Geschiedenis en cultuur 13**
 - Hedendaags Sicilië 14
 - Eten en drinken 18
 - Geschiedenis 22
 - Kunst en architectuur 30
 - Festivals 32
- **Palermo 41**
 - Inleiding en kaart 42
 - De maffia 52
 - Een wandeling door de noordelijke stad 58
- **West-Sicilië 69**
 - Inleiding en kaart 70
 - La Mattanza 82
- **Zuid-Sicilië 87**
 - Inleiding en kaart 88
- **Syracuse en Zuidoost-Sicilië 107**
 - Inleiding en kaart 108
 - Een rit door de ruige Monti Iblei 118
- **Oost-Sicilië 123**
 - Inleiding en kaart 124
 - Rondom de vulkaan 130
- **Noord-Sicilië 141**
 - Inleiding en kaart 142
 - Buitenactiviteiten 150
- REISWIJZER 157
 - Hotels en restaurants 166
 - Winkelen 180
 - Uitgaan en evenementen 182
 - Taalgids 184
- REGISTER 186
- FOTOVERANTWOORDING 190

BEWUST REIZEN

Verstandige reizigers gaan doelgericht op pad om alles uit hun reis te halen. Door bewust te reizen draagt u bij aan het behoud van de natuur, historie en culturele rijkdom van de plaatsen die u bezoekt. Bovendien verbetert u uw eigen reiservaring.

Hoe reist u bewust?

- Bedenk dat uw aanwezigheid van invloed is op de plaatsen die u bezoekt.
- Besteed uw tijd en geld zodanig dat u iets bijdraagt aan de couleur locale (dat maakt uw verblijf ook interessanter).
- Respecteer het natuurlijke en culturele erfgoed van uw bestemming.
- Respecteer de lokale gebruiken en tradities.
- Toon de lokale bevolking uw waardering voor de interessante of unieke aspecten van hun streek, zoals het landschap, de historische dorpjes en gebouwen, de muziek of het eten.
- Trek af en toe uw portemonnee en steun kleine ondernemers die zich inspinnen om de bijzondere eigenschappen van een plaats te behouden. Ga op zoek naar winkeltjes, restaurants, pensions en reisorganisaties die trots en hart voor hun omgeving uitstralen. Mijd bedrijven die afbreuk doen aan het karakter van een plek.
- Zorg ervoor dat u mooie herinneringen en verhalen mee naar huis neemt, in de wetenschap dat u iets hebt bijgedragen aan het voortbestaan en de ontwikkeling van uw bestemming.

Deze manier van reizen wordt geotoerisme genoemd en valt te omschrijven als 'toerisme dat het geografische karakter van een plek – omgeving, cultuur, uitstraling en erfgoed – en het welzijn van de inwoners ondersteunt of versterkt'. Meer informatie over geotoerisme is te vinden op de website nationalgeographic.com/travel/sustainable.

sicilië

OVER DE AUTEUR EN DE FOTOGRAAF

Tim Jepson is al heel lang een hartstochtelijk liefhebber van Italië. Sinds hij afstudeerde aan Oxford University, heeft hij veel door het land gereisd, en woonde hij vijf jaar lang als schrijver en journalist in Rome. Door de jaren heen heeft hij vijftien boeken over Italië geschreven en tal van artikelen voor onder meer de *Daily Telegraph*, *Vogue* en *Condé Nast Traveller*. Hij schreef verschillende reisboeken, waaronder de *National Geographic Reisgids Italië* en de *National Geographic Reisgids Napels en Zuid-Italië*. Nu woont Jepson in Londen, maar hij reist nog regelmatig naar Italië. Omdat hij van wandelen en buitenactiviteiten houdt, is hij bijzonder geïnteresseerd in landelijke gebieden. Ook geniet hij erg van andere Italiaanse genoegens als het eten, de wijn, de kunst en de cultuur. Jepson heeft ook aan Italiaanse programma's voor de BBC en andere televisiezenders meegewerkt. Verder werkte hij in een slachthuis, in de bouw en als pianist en gitarist op straat en in bars door heel Europa.

Tino Soriano is geboren en getogen in Barcelona. Hij werkt als fotojournalist en als reisfotograaf. Hij is onderscheiden door de World Press Photo Foundation en won prijzen van de Unesco, Fujifilm en Fotopres. Behalve op Sicilië heeft Soriano sinds 1988 opdrachten gedaan voor National Geographic in Spanje (Catalonië, Andalusië, Galicië), Frankrijk, Italië, Portugal, Schotland en Zuid-Afrika. Zijn werk is wereldwijd verschenen in gezaghebbende tijdschriften als *Geo*, *Merian*, *Der Spiegel*, *Paris Match*, *La Vanguardia* en *El País*. Daarnaast heeft hij meegewerkt aan drie documentaires voor National Geographic Channel. Soriano heeft ook verschillende boeken geschreven, waaronder *El Futuro Existe*, een verhaal over kinderen met kanker. Hij geeft regelmatig colleges en workshops aan de Universiteit van Barcelona en is als deskundige betrokken bij expedities van National Geographic.

De reis indelen

Weinig bestemmingen overtreffen Sicilië, een eiland dat al het goede van Italië – de kunst, de cultuur, de keuken, de wijn, de bevolking en het landschap – combineert met bezienswaardigheden die behoren tot de rijke geschiedenis, en het unieke sociale en culturele erfgoed van een eiland dat zich altijd afzijdig heeft gehouden van Europa.

De historische en andere factoren die het unieke karakter van Sicilië hebben gevormd, hebben ook bijgedragen aan de huidige omstandigheden. Het eiland vraagt een andere benadering van zijn bezoekers dan de kosmopolitische steden en regio's in Midden- en Noord-Italië. Het leven is er traditioneler, de economie zwakker en de bevolking veelal armer. Hotels zijn vaak eenvoudig en het vervoer langzaam. Sicilië is in veel opzichten enigszins ruig en buiten de belangrijke toeristische bestemmingen niet altijd berekend op toeristen.

De mozaïeken in de Villa Imperiale del Casale zijn zeer de moeite waard.

Vervoersmogelijkheden

Het openbaar vervoer bestrijkt een beperkt gebied en heeft vaak een rustig tempo. Om de afgelegen delen van het eiland te kunnen bereiken, hebt u een auto nodig (zie Reiswijzer, p. 160-161). Houd er rekening mee dat u langzaam zult moeten rijden en dat afstanden vaak groter zijn dan ze op de kaart lijken, vooral in het binnenland, het zuiden en de Madonie- en Nebrodigebergten. De grote snelwegen in het noorden (A9-A20) en midden (A19) zijn een uitzondering. Bedenk welke van de twee grote luchthavens (Palermo en Catania) het beste start- en eindpunt vormt, en wees erop voorbereid dat het in de middeleeuwse dorpjes en drukke steden lastig kan zijn om te parkeren en de weg te vinden.

Aangezien Sicilië omringd is door eilanden, spelen veerdiensten ook een belangrijke rol (zie Reiswijzer, p. 161). Een auto is op de kleinere eilanden vaak overbodig (fietsen en wandelen zijn goede alternatieven) en maakt de overtocht duurder en tijdrovender. Plan autohuur daarom zorgvuldig en zorg ervoor dat u de auto's bij verschillende verhuurcentra kunt ophalen en inleveren.

Als u een week de tijd hebt

De logistieke kant van een bezoek aan Sicilië brengt met zich mee dat u beter niet kunt proberen te veel in één keer te zien en dat u goed moet plannen, zodat u niet te veel tijd kwijt bent aan reizen. Stel prioriteiten. Wat wilt u het liefst zien? De Griekse

en Romeinse ruïnes in steden als Agrigento, kleine baroksteden als Noto, de veldschansen in de Nebrodi en Madonie, trekpleisters als de Etna of Stromboli, de stranden van Cefalù of de toeristische stad Taormina? Het is vrijwel onmogelijk om ze allemaal in één week te bezichtigen.

Palermo is het beste startpunt voor een algemene rondreis, terwijl de ligging van Catania gunstiger is voor een reis langs Taormina, de Etna, Syracuse en de baroksteden in het zuidoosten. Palermo is de hoofdstad van Sicilië, maar tijdens een korte rondreis zult u hier niet meer dan één nacht willen doorbrengen. U kunt het best pas een auto huren als u de stad wilt verlaten. Bezoek de kathedraal, La Martorana en het Palazzo dei Normanni en maak een wandeling door het oude centrum, langs de kerken en de markten van Ballarò en Vucciria. Bent u geïnteresseerd in archeologie en wilt u meer weten over de Griekse overblijfselen op het eiland, bezoek dan het Museo Archeologico Regionale.

Vanuit Palermo kunt u via de snelweg A29 naar de prachtige Griekse tempel van **Segesta** (76 km verderop) rijden, om vervolgens te overnachten in het sfeervolle bergdorp **Erice**. Verder zuidwaarts ligt **Agrigento**, dat u niet mag missen vanwege de Griekse tempels en het museum in de Valle dei Templi. Bekijk tijdens de rit van Erice naar Agrigento ook de zoutpannen langs de weg naar **Marsala** en de archeologische vindplaats **Selinunte**.

Na de ochtend te hebben doorgebracht in de Valle dei Templi kunt u naar **Piazza Armerina** (95 km verderop) rijden voor de mozaïeken in de Romeinse Villa Imperiale del Casale. Ga vervolgens verder naar **Syracuse** en neem daar voor een of twee nachten uw intrek in het mooie oude stadsdeel Ortigia, zodat u tijd hebt om de oude straten en het archeologische park te verkennen.

Toeristenbureau

Begin bij het Italiaans nationaal verkeersbureau ENIT (Italia.it of [ita.liantourism.com](http://italiantourism.com)). Andere officiële sites zijn visitpalermo.it, palemotourism.com en regione.sicilia.it. Zoek ook op [turismo en ufficio informazioni](http://turismo.eni.it) plus de naam van een stad. Kijk voor musea op museionline.it, voor parken en natuurreservaten op parks.it en voor treinen op trenitalia.it.

NIET MISSEN:

Het Palazzo dei Normanni en de Cappella Palatina, Palermo **49-51**

De kathedraal van Monreale **64-67**

Griekse tempel van Segesta **72-73**

Het sfeervolle Erice **76-79**

Valle dei Templi in Agrigento **93-99**

Villa Imperiale del Casale **102-105**

De baroksteden Noto, Ragusa en Modica **116-117, 120-122**

De Etna beklimmen **126-129**

Het theater van Taormina **139**

De vulkaan van Stromboli **147**

Een tocht door de bergen van de Nebrodi en Madonie **148-149, 152-153**

De kustplaats Cefalù en zijn Normandische kathedraal **154-155**

Rijd de volgende dag ongeveer 105 km noordwaarts voor een bezoek aan de **Etna** en beëindig uw reis daarna in **Taormina**, waar u prima een dag of twee kunt verblijven. U kunt de Etna ook vanuit Taormina bezoeken, maar neem in elk geval de tijd om deze toeristische stad te bezichtigen. De ligging van Taormina is gunstig als u een vlucht vanuit het nabijgelegen **Catania** hebt geboekt. Vliegt u vanuit Palermo, dan kunt u een mooie rit door de bergen

Basissetiquette

Sicilië is in de meeste opzichten conservatiever dan het noorden en midden van Italië. Vooral de oudere generatie gaat zedig gekleed. Volg dat voorbeeld en bedek uw schouders en benen wanneer u een kerk bezoekt. Sicilianen gedragen zich vaak ook wat formeler en afstandelijker. Op het platteland is men geen toeristen gewend en wordt meestal geen Engels gesproken.

De dienstverlening verloopt vaak traag – bij bankklokken, hotelbalies,

autoverhuurbedrijven enzovoort kan enig geduld vereist zijn. Veel Italianen schromen niet om voor te dringen, dus verwacht niet dat iedereen eerlijk zijn beurt afwacht.

'Alstublieft' is *per favore* en 'graag gedaan' is *prego*. *Mi scusi* betekent 'excuseer' of 'sorry', maar als u iemand wilt passeren, zegt u *permesso*. Gebruik ter begroeting of afscheid niet het informele *ciao*, maar zeg *buon giorno* (goedendag) of *buona sera* (goedemiddag).

naar **Cefalù** maken, via de A20 (180 km) of **Randazzo** en **Gangi**. Een overnachting in Cefalù geeft u tijd om door het oude kwartier te wandelen en de Normandische kathedraal te bekijken voor u via de A9 en A29 naar het vliegveld in Palermo rijdt (een rit van 105 km).

Als u meer tijd hebt

Bij een langer bezoek kunt u meer tijd op de genoemde bestemmingen doorbrengen en er nog enkele aan toevoegen. Blijf twee dagen in **Palermo** en neem San Giovanni degli Eremiti in uw reisplan op. Breid uw stadswandeling uit naar de wijk Kalsa, waar talloze cafés en kleine galerieën gevestigd zijn, en de Galleria Regionale di Sicilia ten zuiden van de haven. Bezoek ook Monreale en de Catacombe dei Cappucini. Rijd vervolgens naar **Segesta** (circa 85 km verderop), met een kleine omweg langs de stranden bij **Castellamare del Golfo** en de kust rond het **Riserva Naturale dello Zingaro**, dat een rijke historie combineert met prima wandelmogelijkheden.

Hebt u na **Erice** nog tijd voor een overnachting, bezoek dan een van de **Egadische Eilanden** (circa 48 km naar het westen). **Levanzo** ligt het dichtstbij, maar **Marettimo** biedt de mooiste wandelomgeving. Zet daarna koers naar het zuiden en rijd via **Mozia** en **Selinunte** naar **Agrigento** (113 km ten zuiden van Selinunte). Bezoek eventueel ook de heuvelstad **Enna** (81 km van Agrigento). Trek, nadat u de mozaïeken in de nabijgelegen **Piazza Armerina** hebt bekeken, circa 145 km verder naar het zuiden om daar twee dagen de baroksteden **Noto**, **Ragusa** en **Modica** en het plateau van de **Monti Iblei** te verkennen. Maak een tussenstop in **Syracuse**, gevolgd door een tweedaags verblijf in of nabij Taormina (113 km ten noorden van Syracuse). Neem daar minstens een dag de tijd om de **Etna** (23 km ten zuidwesten van

Lokale infrastructuur

De infrastructuur is in Sicilië over het algemeen slechter dan in de rest van Italië. Dat betekent minder pinautomaten, langzamere treinverbindingen en slechtere wegen. In de zomer zijn de meeste winkels, banken, postkantoren, kerken, bezoekerscentra en musea van 13.00 tot 17.00 uur gesloten en daarna weer geopend tot 19.30 of 20.00 uur.

In cafés betaalt u bij een kassa wat u wilt bestellen, waarna u het met een bonnetje kunt ophalen aan de bar. Openbare toiletten zijn schaars en vaak niet erg netjes.

Mensen ontspannen op een terras aan het water op het pittoreske eiland Ortigia dat tot de stad Syracuse behoort.

Taormina) te bezichtigen en eventueel te beklimmen. De Circumetnea-spoorweg biedt een mooie tocht over de lagere delen van de vulkaan.

Een langere rondreis moet in elk geval een of twee dagen in de **Monti Nebrodi** (circa 60 km ten noordwesten van de Etna) omvatten en u naar **Milazzo** voeren, waar u een veerboot naar de Eolische Eilanden kunt nemen. De vulkaanuitbarstingen op **Stromboli** leveren met name 's avonds een fascinerend schouwspel op.

Wanneer gaan?

De twee beste periodes zijn van half april tot eind mei en van half september tot eind oktober. Als u kunt kiezen, verdient de eerste periode de voorkeur, omdat in het late voorjaar het landschap op zijn mooist is en de temperaturen in de steden het aangenaamst zijn. Het is bovendien de tijd rond Pasen, waarin op Sicilië verschillende kleurrijke festivals en Goede Weekprocessies plaatsvinden.

Bedenk wel dat het weer in de bergen nog koud en wisselvallig kan zijn. In september en oktober liggen de temperaturen iets hoger en is de kans op regen kleiner, maar het landschap is dan al bruin verkleurd door de zomerzon van juli en augustus. Die zon en de bijbehorende extreme temperaturen maken dat de zomer een slechte tijd is om Sicilië te bezoeken.

Hedendaags Sicilië

Sicilië is een weergaloos mooi en mysterieus eiland, dat een grote culturele rijkdom kent. Het eiland is echter ook een wereld op zich, die door een roerige geschiedenis is gescheiden van de rest van Europa. Het hedendaagse Sicilië toont daar de sporen van, en die gaan verder dan de monumenten van het glorieuze verleden. Het resultaat is een ambigue samenleving, die ontelbare genoegens heeft op het gebied van kunst en architectuur, eten, wijn, landschap en buitenactiviteiten.

De ligging van Sicilië was lange tijd zowel een zegen als een vloek. Toen de wereld nauwelijks verder reikte dan de Middellandse Zee, was het eiland een kruispunt tussen Afrika en Europa, een toevluchtsoord voor handel en mensen, en een prooi voor alle hebzuchtige landen die in deze regio opkwamen en ten onder gingen. Ooit was het

Een familie komt voor een bruiloft bijeen bij de kerk van San Giorgio in Modica.

eiland een paradijs op aarde, een rijk en vruchtbaar gebied met olijfbomen, citrusboomgaarden, wijngaarden en golvende graanvelden. Gedurende drie periodes – onder de Griekse, Arabische en Normandische overheersing – was Sicilië de hoeksteen van het Middellandse Zeegebied, maar door de geschiedenis heen werd het doorgaans, eveneens door vreemde overheersers, slecht bestuurd.

Vrijwel alle triomfen en beproevingen van Sicilië kunnen worden toegeschreven aan de indringers: de Grieken, Romeinen, Vandalen, Carthagers, Arabieren, Normandiërs, Fransen, Engelsen, Spanjaarden en de Italiaanse staat, die een even incapabele bestuurder bleek te zijn als zijn voorgangers. De mate waarin Sicilië slecht is bestuurd en de armoede, vervreemding, gedwongen onafhankelijkheid en het wantrouwen jegens autoriteit die hierdoor ontstonden, zijn grotendeels een verklaring van de complexe aard van de Sicilianen. Generaliseren is altijd gevaarlijk, maar het lijkt geen twijfel dat Sicilianen een bijzondere kruising zijn van een oud volk – dat op zijn beurt een mengeling was van Griekse en Arabische invloeden – en andere volkeren die het eiland binnenvielen.

De Siciliaanse aard is een onstuimige mengeling en is zowel somber, achterdochtig, cynisch, kleingeestig, fatalistisch en verlegen, als ook genereus, gevoelig, stoïcijns, slim, berekenend, nieuwsgierig, ontwikkeld en bedrijvig. Sicilianen zijn altijd behandeld als onderdanen in plaats van burgers, voelden zich eerder onderdrukt dan gesteund en hebben een sterk gevoel van trots, ijdelheid en eer ontwikkeld om de onaangename onderwerping het hoofd te bieden.

Slecht bestuur heeft niet alleen wantrouwen ten opzichte van gezag veroorzaakt, maar ook de neiging om conventionele maatschappijstructuren te schuwen. Loyaliteit geldt in de eerste plaats jegens de familie. De weezin om sociale en burgerlijke taken op zich te nemen en de merkbare afwezigheid van een betrouwbaar centraal gezag zijn deels de redenen voor het bestaan van de maffia (zie p. 52-53), die op Sicilië nog altijd sterk aanwezig is. Gewone toeristen merken echter niets van de maffia en in de afgelopen tien jaar was er zowel sprake van een afname van de georganiseerde misdaad als van een veranderende houding van de gewone Sicilianen en de Italiaanse regering – die ooit in het gunstigste geval passief en in het slechtste geval medeplichtig was – ten opzichte van een organisatie die hen beide in de tang hield.

Voorboden van een verandering in de economische situatie zijn moeilijker te vinden. De uitzichtloze armoede van de afgelopen eeuw, toen talloze Sicilianen emigreerden, is vrijwel voorbij, maar toch heeft Sicilië nog de hoogste werkloosheid en de meeste analfabeten van Italië: het inkomen per hoofd van de bevolking is de helft van dat in Noord-Italië; er is een groeiend

Sicilianen hebben een sterk gevoel van trots, ijdelheid en eer ontwikkeld om de onderwerping het hoofd te bieden.

aantal immigranten uit Noord-Afrika (zie kader onder), en omdat een kwart van de bevolking voor de staat werkt, hebben bureaucratie en *clientelismo* (bescherming in ruil voor gunsten) een verstikkende werking op het particulier initiatief.

Het toerisme wordt nu voorgeschoteld als het wondermiddel tegen de economische malaise en kan misschien voorspoed met zich meebrengen. Want wat is aantrekkelijker dan Europa's mooiste mozaïeken in Piazza Armerina, de Griekse overblijfselen in Syracuse, Agrigento, Segesta en Selinunte, de aantrekkelijke vakantieoord in Taormina, de pracht en praal van Palermo, de kathedralen van Monreale en Cefalù, de middeleeuwse schoonheid van Erice, de dreigende grootsheid van de Etna en de charme van de Isole Eolie en de andere eilanden?

Toegangspoort

In Italië, en met name op Sicilië, is veel controverse omtrent de illegale immigratie en vluchtelingen vanuit Noord-Afrika. Op Lampedusa (zie p. 100-101), dat 250 km ten zuiden van Sicilië ligt en slechts 113 km verwijderd is van Tunesië, komen jaarlijks circa 15.000 vluchtelingen aan en verdrinken volgens een schatting van de VN tweeduizend mensen tijdens pogingen om de oversteek te maken. Op Lampedusa wonen zo'n vijfduizend mensen. Sinds een wetswijziging in 2009 worden asielzoekers niet meer naar het vasteland gebracht, maar op Lampedusa vastgehouden. Dit heeft tot onlusten in overbevolkte uitzetcentra geleid. Plannen om meer opvangcentra te bouwen veroorzaakten veel ophef onder de eilandbewoners. De burgemeester van Lampedusa, Dino de Rubis, gaf uiting aan deze onvrede door te verklaren dat Lampedusa geen 'gevangenseiland' mocht worden.

Geografie en landschap

In de oudheid werd Sicilië Trinacria, de Drie Hoeken, genoemd. Het eiland heeft een oppervlakte van 25.709 m² en ligt 3 km verwijderd van het Italiaanse vasteland en 140 km van Afrika. In het oosten wordt het eiland omgeven door de Ionische Zee, in het noorden door de Tyrreense Zee en in het zuiden door de Middellandse Zee. Ongeveer 62 procent van het land is heuvelachtig, 24 procent is bergachtig en de overgebleven 14 procent is vlak of laagland.

De belangrijkste bergketen, de Appennino Siculo (hoogste top 1979 m), loopt circa 200 km parallel aan de noordkust. De keten bestaat uit drie massieven, de Peloritani, de Nebrodi en de Madonie, en is een geologische voortzetting van de Apennijnen op het vasteland.

West-Sicilië is complexer: de laagvlakten van Trapani en Marsala zijn bedekt met een mengeling van kalkstenen aardlagen, hellingen van klei en stroken olijfbomen en wijngaarden. In het uiterste zuidoosten maken de vruchtbare landbouwgronden van Catania plaats voor de Monti Iblei, een gebied met hooglanden en valleien.

Het golvende binnenland biedt weer een heel ander landschap: schrijver Giuseppe Tomasi di Lampedusa noemde deze regio 'het echte Sicilië', een soort versteende zee 'die heuvel na heuvel dor naar de horizon golft, troosteloos en onzinnig... en schijnbaar ontworpen in een dolzinnig moment van de schepping.'

In het binnenland is Sicilië's dringende tekort aan water het duidelijkst (het eiland heeft een onregelmatige neerslag en een slecht beheerde waterdistributie). Er zijn maar een paar rivieren: die in het noorden zijn kort en stromen enkele dagen per jaar onstuimig om de rest van het jaar vrijwel droog te staan. De grootste rivieren, de Dittaino, de Simeto en de Gormalunga, irrigeren de laaglanden ten oosten van Catania.

Alle natuurlijke elementen van Sicilië vallen in het niets naast de Etna, het hoogste punt (3323 m) van het eiland en een van de actiefste vulkanen van Europa. De vulkaan dankt zijn bestaan aan het feit dat Sicilië dwars op grote breuken in de aardkorst ligt, waardoor het

Scopello, een uitnodigend dorpje aan de rotsachtige kust boven de Golf van Castellammare.

eiland van tijd tot tijd geteisterd wordt door aardbevingen. Diezelfde breuken hebben de Isole Eolie (Eolische eilanden) langs de noordkust gevormd, alsmede de op dit moment inactieve vulkanen van Pantelleria en Linosa ten zuiden van Sicilië.

Delen van de kust zijn aangetast door industrie en vervuiling, met name rond Gela en Augusta, maar andere stukken zijn nog steeds beedschoon, bijvoorbeeld het natuur-reservaat Zingaro en Capo San Vito ten westen van Palermo, de stranden van Noto Marina en Cala Bernardo (ten zuiden van Syracuse), Porto Palo (nabij Selinunte), Cefalù, Marina di Modica, Cava d'Aliga en Donnalucata.

Vegetatie

De vegetatie van Sicilië is even gevarieerd als het landschap. De zachte winters, hete zomers, vruchtbare grond, wisselende hoogten en talrijke biotopen zorgen voor een overdaad aan bloemen, planten en bomen. Amandel-, perzik-, sinaasappelbomen en andere citrusvruchten gedijen hier goed en zorgen in het voorjaar voor geurige bloesems. Verder is het landschap bezaaid met zilvergroeene olijfbomen, witte en rode oleanders, geurende witte jasmijn en de intens rode en paarse bloemen van de bougainville.

Op de laagvlakten zorgt tarwe voor een ander kleurenpalet, van het groen van het jonge graan tot de diepe okerkleur van het rijpe gewas. Uitheemse planten zijn onder meer kurk (in Niscemi), pluimessen (nabij Castelbuono) en papyrus. In de bergen groeien beuken, pijnbomen, steeneiken en kastanjebomen en in de bosrijke gebieden gedijen andere boomsoorten goed. Op de drogere lage hellingen staan cactussen, vijgcactussen, palmbomen, agaves, kapperstruiken en de typische mediterrane struikgewassen als mirte, mastiekbomen, wolfsmelk en aardbeibomen.

De Etna heeft een eigen, vruchtbare vegetatie, van het zeldzame jakobskruiskruid dat alleen op de Etna inheems is tot planten zoals zilvergrijs korstmos, dat zelfs op nog warm lava kan overleven. Verder is er in het voorjaar op het gehele platteland een overvloed aan wilde bloemen te zien: klapprozen, orchideeën, irissen, narcissen en nog veel meer. ■

Eten en drinken

Het eten op Sicilië is buitengewoon lekker, zelfs in een land met zo'n beroemde en gevarieerde keuken als Italië. De culinaire traditie kent gerechten van de oude Grieken, Arabieren en Normandiërs en uit verre oorden als Spanje, Griekenland, Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Bij deze mengeling komen nog de talloze natuurlijke ingrediënten van het eiland, een geschenk van het vruchtbare land en de overvolle zee.

In het oude Syracuse – de culinaire hoofdstad van de klassieke wereld – ontstond de eerste westerse koksschool en werd het eerste kookboek geschreven. Veel typisch Siciliaanse zoutzure gerechten, vooral de *caponata* (langzaam gekookte groente, olijven, rozijnen

en pijnboompitten) dateren waarschijnlijk uit de Griekse tijd.

Andere gerechten dateren uit het einde van de 8e eeuw, toen de Arabieren arriveerden en vernieuwende culinaire en landbouwpraktijken introduceerden, alsmede rijst, citrusvruchten,

Vishandelaren aan het werk op de luidruchtige markt Vucciria ('stemmen') in het *centro storico* van Palermo.

couscousrietsuiker, kaneel, saffraan en sorbetijs, dat ze maakten van de sneeuw die het hele jaar door op de Etna lag. De Arabische voorkeur voor zoetheid ligt aan de basis van de talrijke typisch Siciliaanse desserts en snoepjes, zoals de *cassata* (zoete ricotta, luchtige cake, gekonfijte vruchten en amandelspijs), dat zijn naam ontleent aan het Arabische *quas-at*, de schaal waarin het werd bereid. De Arabieren hadden waarschijnlijk ook de hand in de *cannoli*, deeghoortjes gevuld met ricotta, chocolade en gekonfijte vruchten.

De Arabieren brachten ook marsepein mee, dat werd gebruikt voor de bereiding van *pasta reale* of *frutta alla Martorana* (marsepein in de kleur en de vorm van ander voedsel), en 'maagdenborsten' (*minni di vergini*) of 'kanseliersbillen'

(*fedde del cancellerie*). Het frutta werd van oudsher door nonnen gemaakt, met name door de nonnen van het La Martoranaklooster in Palermo, vanwaar ook de naam.

De Arabieren waren mogelijk ook verantwoordelijk voor het belangrijkste pastagerecht van het eiland, *pasta con le sarde* (met sardientjes, venkel, olijfolie, rozijnen, saffraan en pijnboompitten). Het schijnt dat de koks tijdens de eerste Arabische invasie het gerecht bedachten door alle ingrediënten die voorhanden waren toen het leger door het land trok bij elkaar te gooien. De beschikbare ingrediënten zorgden ook voor een ander klassiek Siciliaans pastagerecht, *pasta alla Norma* (met zongerijpte tomaten, gezouten ricotta en aubergine), dat zijn naam wellicht ontleent aan het feit dat het eenvoudigweg de basis-, of 'normale' pasta van Oost-Sicilië was.

Wat de herkomst ook moge zijn, het Siciliaanse eten is een combinatie van eenvoudige ingrediënten en een boerse traditie. Vis en schaaldieren – met name sardines, venusschelpen (*vongole*), ansjovis (*acciughe*), tonijn (*tonno*) en zwaardvis (*pesce spada*) – zijn van uitstekende kwaliteit en worden meer gegeten dan vlees. Uitzonderingen zijn lamsvlees (*agnello*) en varkensvlees (*maiale*) uit de Madonie, de Monti Nebrodi en andere bergstreken. Uit dezelfde regio's komen voortreffelijke kazen, met name ricotta, *caciocavallo* (een soort rijpe mozzarella) en *pecorino*, een schapenkaas.

In pasta en andere gerechten wordt in plaats van vlees vaak groente gebruikt, met name aubergine (*melanzane*). Extra smaak wordt verkregen door rozijnen, kappertjes (*capperi*), venkel (*finocchio*), kruiden, zaadjes, knoflook en andere goedkope ingrediënten van het land of bos toe te voegen. Bonen, noten en peulvruchten als tuinbonen (*fave*), pistachenoten (*pistachio*), amandelen (*mandorle*), kikkererwten (*ceci*) en linzen (*lenticchie*) worden ook veel gebruikt.

Hoewel minder dan voorheen wordt rijst nog veel verwerkt in snacks, vooral in de *arancini* (gepaneerde rijstkroketjes met erwten, ham of ragout).

Festivals

Dat Sicilië Italië in het kwadraat is, wordt duidelijk uit de ontelbare festivals waarin de vele elementen van de heidense en katholieke tradities van het eiland, de veelzijdige geschiedenis, het eten en het Siciliaanse temperament het best tot uiting komen.

Neem Noto, een stadje in Zuidoost-Sicilië waar evenementen plaatsvinden die alle religieuze, heidense en culturele aspecten van de Siciliaanse festivaltraditie omvatten. Er zijn feesten ter ere van de beschermheilige van de stad, maar er is ook een festival met een heidense

oorsprong, de Infiorita, dat de lente viert. De straten worden dan bedekt met mozaïeken van verse bloemen. Het nachtelijke festival La Notte di Giufa is gewijd aan muziek en vertelkunst.

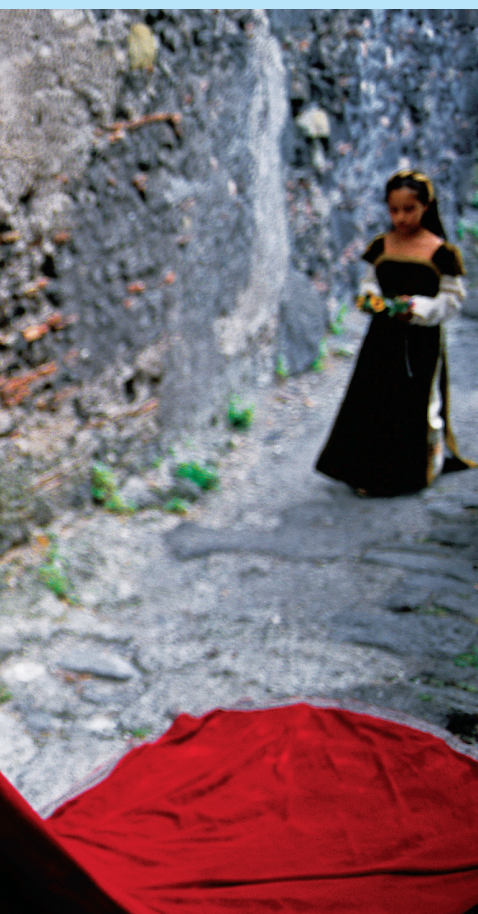
Dit is Noto, maar het had net zo goed een andere plaats op Sicilië kunnen zijn. Elk dorp

Tijdens het Festa Medievale in Randazzo dragen de dorpsbewoners traditionele kleding.

heeft een heilige – en hoe groter de plaats, hoe overdadiger het festival. Zo duurt het festival U Fustinu in Palermo, dat is gewijd aan Santa Rosalia, zes dagen, maar zelfs het kleinste gehucht heeft minstens één feestdag om zijn beschermheilige te eren.

Religieuze festivals bereiken hun hoogtepunt op Goede Vrijdag. In veel steden vinden dan processies en festiviteiten plaats die al eeuwenlang hetzelfde zijn. Enkele van de boeiendste festivals zijn die van Trapani, Marsala en Enna, waar boetelingen beelden van de dode Christus en de Addolorata (Moeder der Zeven Smarten) dragen. Elders wordt de historische traditie

Tijdens het Festa della Infiorata zijn de straten bedekt met bloemenmozaïeken.

duidelijk, bijvoorbeeld in Piazza Armerina, waar tijdens de Palio dei Normanni de bevrijding van de stad door de Normandiërs gevierd wordt. In Gangi wordt de heidense traditie voortgezet in de Sagra della Spiga, gewijd aan de godin Demeter (Ceres). Ook streekproducten zijn altijd een bron van trots en een excuus om te feesten, en staan centraal in veel kleine festivals.

ERVAAR: La Festa della Madonna di Tindari

De Madonna Nera (Zwarte Madonna) van Tindari is een van de meest vereerde heiligenbeelden op Sicilië. Bezoekers kunnen deelnemen aan een processie naar haar heiligdom die elk jaar op de avond van 7 september wordt gehouden (santuariotindari.it). De dag erna zijn er allerlei festiviteiten, zoals een braderie, vuurwerk en een speciale mis waaraan koren uit alle delen van het eiland meewerken.

West-Sicilië

Terwijl Oost-Sicilië vroeger op het oude Griekenland was gericht, wendden de zeevarende westelijke regio's van het eiland zich tot Afrika en tot de Arabieren en de Carthagers. Hoewel West-Sicilië veelal verwaarloosd en sterk verarmd is, bevinden zich op dit deel van het eiland schitterende middeleeuwse dorpen, enkele prachtige ruïnes en een aantal van de mooiste eilanden en kustlandschappen van heel Sicilië.

Hoe zuidelijker u komt in Italië, hoe armer en harder het leven wordt. Dit wordt nog eens benadrukt in West-Sicilië, de meest afgelegen regio van het land. Dit tamelijk ondefinieerbare gebied is pas onlangs, met de opening van de A29, meer bij Sicilië geïntegreerd.

De regio zou de bakermat van de maffia zijn en hoewel de tijden zijn veranderd, hebben de namen van de dorpen in het achterland van Palermo, zoals Prizzi en Corleone, de meest onheilsprekende bijklank van alle dorpen van het eiland.

NATIONAL GEOGRAPHIC REISGIDS

SICILIË

WERELDWIJD NEMEN EXPERTS VAN NATIONAL GEOGRAPHIC EEN KIJKJE ACHTER DE SCHERMEN EN DRINGEN DOOR TOT DE KERN VAN DE CULTUUR, DE GESCHIEDENIS EN HET VOLK VAN EEN LAND. DANKZIJ NATIONAL GEOGRAPHIC REISGIDSEN KAN HUN ERVARING DE JOUWE WORDEN.

DE REIS INDELEN, korte kennismaking met Sicilië, zodat je je reis op je eigen wensen en interessegebieden kunt afstemmen.

ERVAAR unieke belevenissen, zoals een tocht naar de top van de Stromboli, koken met de lokale bevolking, Griekse tempels bekijken, regionale lekkernijen proeven (cannoli en ijs) en zwemmen in vulkaanwater.

INSIDER TIPS van de schrijvers en fotografen van National Geographic, maar ook van plaatselijke deskundigen, over hun favoriete plekjes, praktische zaken en veel meer.

WANDELINGEN EN AUTOTOCHTEN, voorzien van duidelijke kaartjes, waaronder de streek boven Palermo, de ruige, met olijfbomen begroeide, Iblei-bergen en een spectaculaire treinreis rond de Etna-vulkaan.

EXCURSIES BUITEN DE GEBAADE PADEN, zoals Favignana, het eiland van de tonijnvissers, de minivulkanen van Macalube en de kaasboerderijen van Ragusa.

NIET MISSEN bij elk hoofdstuk vind je verwijzingen naar nadere informatie over sterk aanbevolen bezienswaardigheden en activiteiten.

PRACHTIGE KLEURENFOTO'S EN HANDIGE KAARTEN maken het eenvoudig te kiezen, je reis uit te stippelen en overal het mooiste te zien.

NUR 512

 NATIONAL
GEOGRAPHIC
REISGIDS

National Geographic Reisgids maakt deel uit van
Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

www.kosmosuitgevers.nl